

Poselství Svatého otce Františka k 54. světovému dni sdělovacích prostředků

24. května 2020

„A ty, abys mohl svému synu a svým vnukům vyprávět“ (Ex 10,2)

Život se stává příběhem

Letošní poselství bych rád věnoval tématu „vyprávění“. Jsem totiž přesvědčen, že se potřebujeme nadýchat pravdivosti dobrých příběhů; povznášejících, nikoli zničujících příběhů, které nám pomohou najít vlastní kořeny a sílu, abychom šli společně dál a neztratili správný směr. Ve změti všudypřítomných hlasů a zpráv potřebujeme lidské příběhy, které hovoří o nás a o všem krásném, co v nás přebývá. Potřebujeme vyprávění, která láskyplně vnímají svět a události, vykládají o našem životě jako o součásti živé tkaniny a odhalují provázanost jednotlivých vláken, jimiž jsme navzájem propojeni.

1. Spřádání příběhů

Člověk je tvor vypravěčský. Odmalička toužíme po příbězích stejně jako po pokrmu. Aniž bychom si to uvědomovali, příběhy ovlivňují náš život, ať jsou to pohádky, romány, filmy, písně nebo zprávy. Mezi správným a nesprávným se mnohdy rozhodujeme na základě osob a příběhů, se kterými jsme se ztotožnili. Příběhy nás učí, utvářejí naše názory a naše chování, mohou nám sdělit a pomoci pochopit, kdo jsme. Člověk je nejen jediný tvor, který potřebuje oděvem zakrýt svou zranitelnost (srov. Gn 3,21), ale je také jediný, který potřebuje vyprávět, odít se příběhy, aby uchoval svůj vlastní život. Netkáme jen oděv, ale i příběhy. Lidská schopnost „tkát“ (z latinského *texere*) totiž odkazuje nejen na slovo *textil*, ale i na slovo *text*. Příběhy všech dob jsou tkány na společném „tkalcovském stavu“: příběh má svého hrdinu, možná obyčejného, který pro dosažení svého snu překonává těžké situace, bojuje se zlem v síle, která mu dává odvalu, v síle lásky. Když se staneme součástí příběhu, můžeme najít hrdinskou motivaci k vypořádání se s výzvami života.

Člověk je tvor vypravěčský, protože se vyvíjí, objevuje sebe sama a obohacuje se každodenními zápletkami. Naše vyprávění je však od začátku vystaveno hrozbě zla, které se pomalu vine příběhem.

2. Ne každý příběh je dobrý

„Kdybyste z něho [stromu] jedli, ... budete jako Bůh“ (Gn 3,5): hadovo pokušení vnáší do děje jablko sváru: „Budeš-li jíst, otevřou se vám oči, budete poznávat...“ šeptá dnes znovu ten, kdo zneužívá vyprávění příběhů (*storytelling*) pro své cíle. Mnohé příběhy nás natolik ochromí, že nás přesvědčí, že k dosažení štěstí musíme mít, vlastnit a konzumovat. Ani si neuvědomujeme, nakolik začínáme prahnout po pomluvách a drbech a konzumovat kvanta násilí a falše. Namísto konstruktivních příběhů, které jsou pojivem společenských vazeb a kulturního zázemí, se spřádají destruktivní a provokativní příběhy, které trhají a ničí křehká vlákna spoluzítí. Hromaděním neověřených informací, opakováním banálních a rádoby přesvědčivých sdělení, nenávisným provoláváním se nevytváří příběh člověka, nýbrž se člověk zbavuje své důstojnosti.

Zatímco příběhy používané k účelovým a mocichtivým cílům mají jen krátké trvání, dobrý příběh je schopen překonat čas i prostor. Zůstává aktuální i po staletích a přináší životu výživu.

V době, kdy je falzifikace stále sofistikovanější a dosahuje exponenciální úrovně (např. *deepfake*), je zapotřebí moudrosti, abychom přijímali a vyprávěli pěkné, skutečné a dobré příběhy, a odvahy, abychom odmítali příběhy falešné a špatné. Potřebujeme trpělivost a rozlišování, abychom objevili příběhy, které by nám pomohly orientovat se uprostřed množství současného trápení, příběhy, které by i v ignorovaném každodenním hrdinství vyjevily pravdu o nás, kým jsme.

3. Příběh příběhů

Písmo svaté je *Příběh příběhů*, předkládá nám velké množství událostí, národů, osob. Od začátku nám ukazuje Boha, který je stvořitel a vypravěč zároveň. Vyslovuje své Slovo a vdechuje tak věcem život (srov. Gn 1). Bůh skrze své vyprávění volá věci k životu a na jejich vrcholu tvoří muže a ženu jako své svobodné partnery, spolutvůrce dějin. V jednom žalmu říká tvor Stvořiteli: „Tys přece stvořil mé ledví, utkal jsi mě v lůně mé matky. Chválím tě, že jsem vznikl tak podivuhodně, *úžasná jsou tvoje díla*. Dokonale znáš mou duši, má podstata ti nezůstala utajena, když jsem byl tvořen v skrytu, *spřádán v hlubinách země*“ (139,13–15). Nenarodili jsme se hotoví, ale potřebujeme, aby nás neustále někdo „tkal“ a „spřádal“. Život nám byl dán s pozváním, abychom nadále „spřádali úžasné dílo“, kterým jsme.

Z tohoto pohledu je Bible velkým láskyplným příběhem Boha a lidstva. Středem je Ježíš, jehož život dovádí k vrcholu Boží lásky k člověku a zároveň příběh lásky člověka k Bohu. Lidé každé generace jsou voláni k tomu, aby *vyprávěli a zapamatovávali si* nejvýznamnější události tohoto *Příběhu příběhů*, které mohou předat smysl toho, co se odehrálo.

Nadpis tohoto poselství je vybrán ze základního biblického příběhu, z knihy Exodus, ve které Bůh zasahuje do dějin svého národa. Vždy když k němu volají zotročení synové Izraele, Bůh je slyší a rozpomíná se: „Bůh slyšel jejich nářek a rozpomenul se na smlouvu s Abrahámem, Izákem a Jakubem. Bůh shlédl na Izraelity a dal se jim poznat“ (Ex 2,24–25). Obrácení k Bohu přináší osvobození z útlaku v podobě znamení a zázraků. Právě v tuto chvíli vysvětluje Pán Mojžíšovi smysl všech těchto znamení: „... a ty abys mohl svému synu a svým vnukům vyprávět, kolikrát jsem pokořil Egypťany a jaká znamení jsem u nich způsobil. Potom poznáte, že já jsem Hospodin“ (Ex 10,2). Zkušenost Exodu nás učí, že poznání Boha lze předat především vyprávěním předávaným z generace na generaci, v němž je Bůh stále přítomen. Bůh života sděluje sám sebe skrze vyprávění života.

Ani Ježíš nehovořil o Bohu v abstraktních proslovecích, ale skrze podobenství, krátká vyprávění vybraná z každodenního života. Život tu píše příběh a příběh se pak pro posluchače stává životem: vyprávění se vtěluje do života toho, kdo mu naslouchá, a proměňuje jeho život.

Ne náhodou jsou také evangelia příběhem. Vyprávějí nám o Ježíši a mění nás v něj,¹ abychom se mu podobali. Evangelium od čtenáře vyžaduje, aby měl účast na jeho víře, aby sdílel jeho život. Janovo evangelium nám říká, že výjimečný vypravěč – Slovo – se stalo

¹ Srov. Benedikt XVI., encyklika *Spe salvi*. Nakladatelství Paulínky: Praha, 2008; č. 2: „Dnešním jazykem řečeno, křesťanské poselství nebylo ‚informativní‘, nýbrž ‚performativní‘. To znamená, že evangelium není jen pouhým sdělením čehosi, co je možné se dozvědět, ale jde o sdělení, které účinně působí, vytváří skutečnosti a mění život.“

tělem: „Jednorozený Bůh, který spočívá v náruči Otcově, ten o něm *vyprávěl*“ (Jan 1,18). Používám termín „vyprávěl“, protože originál *exeghésato* lze přeložit jako „zjevil ho“ i jako „vyprávěl o něm“. Bůh vetkal do našeho lidství sebe sama a umožnil nám tak nově utvářet své příběhy.

4. Stále nový příběh

Kristův příběh nepatří minulosti, je naším, stále aktuálním příběhem. Ukazuje nám, že Bůh si zamiloval člověka s jeho tělem, s jeho příběhem natolik, že se stal člověkem, tělem a příběhem. Říká nám, že žádný lidský příběh není bezvýznamný nebo nedůležitý. Bůh se stal příběhem a od té doby je každý lidský příběh v určitém smyslu příběhem božským. V příběhu každého člověka spatřuje Otec znovu příběh svého Syna, který sestoupil na zem. Každý lidský příběh má neoddiskutovatelnou hodnotu. Proto si lidstvo zaslouží vyprávění na úrovni, na té závratné a fascinující úrovni, kam ho Ježíš vyzdvihl.

Svatý Pavel píše „Je to očividné, že jste Kristovým listem, který jsme my vyhotovili. Není však napsán inkoustem, ale Duchem živého Boha, ne na deskách kamenných, ale na jiných deskách: v lidských srdcích“ (2 Kor 3,3). Duch Svatý, Boží láska, píše v našem nitru. Upevňuje v nás tím a připomíná nám dobro. Vzpomínat, latinsky *recordare*, totiž znamená *vkładat do srdce*, „psát“ do srdce. Každý příběh, i ten nejvíce zapomenutý, i ten, který se zdá být napsán na křivých rádcích, se může skrze Ducha Svatého stát inspirovaným, může se znovu narodit jako umělecké dílo, může se stát přílohou evangelia jako Augustinovo *Vyznání*, Ignácův *Poutník*, jako *Dějiny duše* Terezičky od Dítěte Ježíše, jako *Snoubenci*, jako *Bratři Karamazovi*, jako bezpočet dalších příběhů, které napsaly mistrovský scénář o setkání božské a lidské svobody. Každý z nás zná různé příběhy s evangelní vůní svědčící o lásce, která proměňuje život. Tyto příběhy ze své podstaty požadují, abychom je sdíleli, vyprávěli a činili živými v každém jazyce a každým prostředkem.

5. Příběh, který nás obnovuje

Do každého velkého příběhu vstupuje náš příběh. Při čtení Písma, příběhů světců a textů, které dokázaly číst v duši člověka a podtrhnout jeho krásu, může Duch Svatý svobodně zapisovat do našeho srdce. Může nám tak připomenout, kým jsme v Božích očích. Když slavíme památku lásky, která nás stvořila a spasila, když vkládáme lásku do svých každodenních příběhů, když do tkaniny našeho dne vetkáme milosrdenství, tehdy začínáme novou kapitolu. Nezůstaneme zapleteni do lítosti a smutků nemocných vzpomínek, věznících srdce, ale když se otevřeme druhým, otevřeme se vizi Vypravěče. Je vždy užitečné vyprávět Bohu svůj příběh: i když to nezmění zprávy a události, změní to smysl i perspektivu. Vyprávět o sobě Pánu znamená vystavit se jeho láskyplnému a slitovnému pohledu na nás a na druhé. Jemu můžeme vyprávět příběhy, které prožíváme, k němu můžeme přivést lidi, jemu můžeme svěřit různé situace. S ním můžeme rozvazovat uzly svého životního plátna, zašívát trhliny a díry. Jak moc to všichni potřebujeme!

Pohledem Vypravěče – jediného, který má závěrečnou tečku příběhu – se přibližujeme k protagonistům, k našim bratrům a sestrám, účinkujícím kolem nás v aktuálním příběhu. Ano, protože na jevišti světa nikdo není komparzistou a příběh každého je otevřený jakékoli změně. I když vyprávíme o zlu, můžeme se učit dávat místo spáse, uprostřed zla můžeme rozpoznat i dynamiku dobra a udělat mu prostor.

Není třeba se hnát za logikou *storytellingu*, ani dělat reklamu jiným či sobě, ale mít na paměti, kým jsme v Božích očích, svědčit o tom, co Duch Svatý zapisuje do našich srdcí, ukázat každému, že jeho příběh obsahuje velkou nádheru. Abychom to mohli udělat, svěřme se ženě, v jejímž lůně byla utkána Boží lidskost a která, jak říká evangelium, rozvažovala o všem, co se jí přihodilo. Panna Maria totiž uchovávala vše ve svém srdci a rozjímalá o tom (srov. Lk 2,19). Prosme o pomoc tu, která dokázala rozvázat životní uzly klidnou silou lásky:

Maria, ženo a matko, v tvém lůně se utvářelo božské Slovo, ty jsi vyprávěla svým životem o úžasném Božím díle. Naslouchej našim příběhům, uchovávej je ve svém srdci a přijmi i ty příběhy, kterým nikdo naslouchat nechce. Nauč nás poznávat správnou nit, která vede náš příběh. Podívej se na spoustu uzlíků, do kterých se zapletl náš život a paralyzoval naši paměť. V tvých něžných rukách lze rozvázat každý uzel. Ženo Ducha, matko důvěry, inspiruj také nás. Pomáhej nám budovat příběhy pokoje, příběhy budoucnosti. Ukaž nám cesty, po kterých se máme za nimi společně vydat.

Dáno v Římě u Sv. Jana Lateránského 24. ledna 2020, v den památky sv. Františka Saleského

FRANTIŠEK